

Signalement

Mediation in het strafrecht? Mediation in het strafrecht!

Sinds mediation in 1995 in Nederland officieel een plaats heeft gekregen middels het Nederlands Mediation Instituut (NMI) is dit instrument voor geschilbeslechting voornamelijk toegepast in zaken op civielrechtelijk gebied, in echtscheidings-/omgangskwesties en in arbeidsrechtelijke zaken.

Binnenkort, per 1 januari 2005, zal mediation ook een eigen plek veroveren binnen de gerechten, inclusief toevoegingsmogelijkheden zoals die al bestaan voor de advocatuur en verwijsmogelijkheden via de juridische loketten.

Hierbij wordt helaas nog nauwelijks gebruikgemaakt van de toegevoegde waarde van mediation binnen het strafrecht. Het wordt door minister Donner niet uitgesloten, maar staat niet hoog op zijn agenda, waardoor deze bijzondere en waardevolle vorm van mediation – ook wel ‘herstelbemiddeling’ genoemd – dreigt achter te blijven in de ontwikkelingen.

Hoe ver zijn we nu?

In vergelijking met het buitenland lopen wij in Nederland achter met de implementatie van mediation in het algemeen, maar met herstelbemiddeling als variant hierop in het bijzonder. Wat houdt deze laatstgenoemde vorm nu eigenlijk precies in? Ons huidige strafrecht is erop gericht de dader te straffen voor zijn daad. Als dat gebeurd is, heeft het recht gezegevierd. Maar is dat wel altijd zo? Hoe zit het met de andere kant? Met een beoogde wetswijziging krijgt het slachtoffer spreekrecht tijdens de zitting. De gedachte is dat dit deze partij voldoende de mogelijkheid geeft van zich te laten horen. *Niets blijkt minder waar!* Het spreken ter zitting wordt door slachtoffers vaak als moeilijk en traumatiserend ervaren. Die setting is niet geschikt om hun behoefte aan erkenning van wat hen is overkomen te uiten en het geven van inzicht

aan de dader in wat hij heeft aangericht! Om die doeleinden wel te bereiken wordt in het buitenland al geruime tijd gebruikgemaakt van herstelbemiddeling: ‘Real Justice conferences’ of ‘Restorative Justice conferences’, afgekort ‘RJ-conferences’.

Een stukje historie

In Nieuw-Zeeland lossen de oorspronkelijke bewoners, de Maori, al vanuit het verre verleden de geschillen binnen hun leefgemeenschappen op door middel van het horen van de dader, het slachtoffer en alle andere betrokken personen. Deze aanpak is gebaseerd op het feit dat veel meer mensen (familie, vrienden, maar ook mensen met wie betrokkenen samenwerken, etc.), direct of indirect beïnvloed worden door de gebeurtenis.

De op deze wijze beslechte geschillen bieden zowel de dader als het slachtoffer de gelegenheid zich te rehabiliteren en te reïntegreren in hun gemeenschap, waarvan zij immers beiden deel uitmaken. Het slachtoffer krijgt de gelegenheid het leven weer op te pakken, waardoor de kans in een negatieve emotionele spiraal terecht te komen aanzienlijk wordt verkleind. Ditzelfde is van toepassing op de dader, die na zijn boetedoening een grotere kans heeft op reïntegratie in het eigen netwerk. De bewustwording van de effecten van zijn ge-drag op zijn omgeving zal de dader positief stimuleren (verminderde recidive). Ook de genomen verantwoordelijkheid voor eigen gedrag draagt niet alleen bij tot een positiever zelfbeeld, maar zal eveneens van positieve invloed zijn op de verminderde kans op herhaling. Zo vindt een zeker herstel van het evenwicht plaats dat bestond voor het delict. In Nieuw-Zeeland zet men deze wijze van bemiddeling sinds 1989 algemeen in.

Over naar hedendaags Australië

In 1991 heeft in Australië politieagent Terry O’Connell, gedreven door zijn betrokkenheid bij zijn leefgemeenschap, de Maori-wijze van geschilbeslechting omgebouwd tot een script om ‘RJ-conferencing’ te kunnen begeleiden. De term ‘Real Justice’ is gekozen omdat

slachtoffers in beginsel zelf bepalen wat zij van de dader verwachten om het leed wat deze heeft berokkend te verlichten en waar mogelijk zelfs weg te nemen. Gerechtigheid betekent immers niet voor iedereen hetzelfde.

De betekenis van de andere R, ‘Restorative’, is gelegen in de confrontatie, waarbij vragen kunnen worden beantwoord en excuses aangeboden, aangevuld met de mogelijkheid tot uitwisseling van andere relevante informatie met betrekking tot de gebeurtenis. Dit alles biedt een goede basis voor een helende werking, beter dan in een strafzaak in de huidige vorm. Het herstelproces kan aan beide zijden in gang worden gezet, dan wel afgerond. Voor deze vorm van herstelbemiddeling kan op elk gewenst moment worden gekozen: vooruitlopend op een eventuele rechtszaak, gedurende het strafproces of na afronding daarvan. Ook komt het voor dat een conferentie in plaats komt van een gerechtelijke uitspraak. De conferenties worden ingezet voor alle vormen van vergrijp in alle leeftijdscategorieën, variërend van bedreiging, diefstal en geweldpleging tot aan moord en zedenzaken.

Om een recent voorbeeld vanuit Nederland te geven kunnen we hier het ‘Terra College’ noemen waar door middel van de herstelconferenties leerkrachten en leerlingen na het schietincident en dan met name de gebeurtenissen daaropvolgend, die breeduit in de media werden uitgemeten, de impact hiervan moesten integreren in hun schoolleven.

Dichter bij huis

Via de V.S., waar Ted Wachtel sinds 1995 het principe van de conferenties heeft geïntegreerd in de onderwijsvorming en deze ervaringen heeft benut bij de oprichting van het International Institute for Restorative Practices (IIRP), is de herstelbemiddeling naar Europa gekomen. In bijvoorbeeld Engeland vinden projecten plaats, gericht op de opvang en begeleiding van ontworpen gezinnen, om met behoud

van autonomie het leven weer op de rails te krijgen. Een ander project betreft de afhandeling van klachten tegen de politie. In Zweden loopt, onder andere, een integratieproject voor dak- en thuislozen dat op deze leest geschoeid is. Bij onze zuiderburen is in het HERGOproject (Herstelgericht Groepsoverleg) de implementatie van Real Justice middels convenanten met de rechtbanken geregeld. Dit zal een wettelijk vervolg krijgen in het ontwerp van de nieuwe wet op de Jeugdzorg. Ook is men daar al sinds een aantal jaren bezig met 'Herstelgerichte Detentie' vallend onder het Directoraat Generaal belast met uitvoering van straffen en maatregelen. Het congres in april 2005 van de Europese Ministers van Justitie in Helsinki staat in het teken van Herstelrecht en zal met de in België opgedane ervaringen wellicht een extra stimulans zijn voor de implementatie in Nederland.

Nederland

In Nederland blijft het zoeken naar oplossingen in deze vooruitstrevende sfeer nog voornamelijk beperkt tot zaken waarbij de Raad voor de Kinderbescherming is betrokken. Wel zijn er diverse initiatieven om het aantal projecten, ook binnen de penitentiaire inrichtingen, uit te breiden. Ervaringen in Nederland met Echt-Recht, zoals de herstelbemiddelingsconferenties hier zijn genoemd, zorgen – aangevuld met de ervaringen vanuit het buitenland – voor een positief totaalbeeld. Onderzoek onder 'ervaringsdeskundigen' wijst uit dat 95 procent enthousiast is over de conferenties. Respondenten waren: daders, slachtoffers, mensen uit hun sociale netwerken en diverse betrokken instanties zoals de reclassering. Op dit moment lopen pilot-projecten bij de politie Haaglanden, de organisatie Slachtoffer in Beeld te Utrecht, de stichting Moraliteit en Strafrecht te Utrecht en het Centrum voor Herstelgericht Werken te Voorhout. Op weg naar de definitieve invoering

Ook het NMI wil de kracht van herstelbemiddeling verder zichtbaar maken.

Hiertoe is onlangs het 'Platform voor Mediation binnen het Strafrecht' opgericht, met daarin een vertegenwoordiging van partijen die direct of indirect raakvlakken hiermee hebben, zoals de rechterlijke macht, de advocatuur, de wetenschap, het ministerie van Justitie en het Verbond van Verzekeraars. Het platform zal worden voorgezeten door ondergetekende. Het doel van het platform is om door overleg met alle partijen tot een gedegen aanpak te komen, zodat in de nabije toekomst ook in Nederland een gestructureerd beleid van herstelbemiddeling tot stand zal worden gebracht. Inlichtingen kunnen via het NMI worden ingewonnen 010 - 405 69 89 of via info@nmi-mediation.nl.

Kitty Duell

Gecertificeerd NMI-mediator en herstelbemiddelaar, en gecertificeerd Echt-Recht coördinator.